

XALQARO OMMAVIY HUQUQ MUAMMOLARI: ZAMONAVIY HOLATI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Sabirova Sabrina Sabirovna

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti talabasi

+99890-504-44-85

Sabirova.sabrina@icloud.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10074658>

Annotatsiya: Xalqaro ommaviy huquq davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi asos bo'lib xizmat qilib, tinchlik, hamkorlik va xalqlar o'rtasidagi o'zaro hurmat uchun ko'rsatmalar beradi. Biroq, hozirda, dunyo miqyosida xalqaro ommaviy huquq o'zining samaradorligi va dolzarbligiga salbiy ta'sir o'tkazuvchi turli xil muammolarga yuz tutmoqda.

Kalit so'zlar: Xalqaro ommaviy huquq, huquqiy intizom, global muammolar, ijro mexanizmlari, moslashuv.

Kirish:

Xalqaro ommaviy huquq, suveren davlatlar va boshqa xalqaro tuzilmalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalar, tamoyillar va normalar to'plamidir. U diplomatiya, savdo, urush, inson huquqlari va boshqa xalqaro darajadagi masalalarni hal qilib, davlatlar o'z ishlarini yuritadigan huquqiy bazani belgilaydi. Ushbu qonunlar to'plami davlatlar, xalqaro tashkilotlar va ba'zan alohida shaxslarning xalqaro maydondagi xatti-harakatlari uchun zarur ko'rsatmalar beradi.

Xalqaro ommaviy huquq turli elementlarni, jumladan, shartnomalar, xalqaro odatlar, umumiy tamoyillar va sud qarorlarini o'z ichiga oladi. Davlatlar o'rtasidagi shartnoma va bitimlar ushbu huquq tizimining muhim qismini tashkil qiladi. Xalqaro ommaviy huquq nizolarni hal qilish va davlatlar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlarini taqdim etish orqali global tizimda tartibni saqlashga yordam beradi. Xalqaro ommaviy huquqda rol o'ynaydigan asosiy institutlar qatoriga Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Xalqaro Sud, Inson huquqlari bo'yicha Yevropa sudi kabi mintaqaviy organlar va boshqa ixtisoslashgan sudlar kiradi. Ushbu sub'ektlar xalqaro huquq tamoyillarini ishlab chiqish va amalga oshirishga ulkan hissa qo'shib kelmoqda.

Asosiy qism:

Xalqaro ommaviy huquq har bir davlatning tashqi siyosatida muhim rol o'ynashi ma'lum. Ammo ushbu sohada ham ko'plab muammolar mavjudligi sir emas. Yomon tomoni shundaki, xalqaro ommaviy huquq yuz kelayotgan turli muammolar, uning samaradorligi va tayanchliligiga salbiy ta'sir qilmoqda. Misol uchun, davlatlar o'rtasidagi ziddiyatlar tufayli beayb fuqarolarning huquqlari paymon bo'layotgani. Ya'ni inson huquqlarining buzilishi: Inson huquqlari normalari va institutlarini rivojlantirishda sezilarli muvaffaqiyatlarga qaramay, dunyoning ko'p joylarida inson huquqlari cheklanishlari va buzilishlari davom etmoqda. Kamsitish, ta'qib qilish, diskriminatsiya, ozchilikka ko'pchilik tomonidan qilinayotgan adolatsiz munosabat va boshqa muammolar inson huquqlarini ochiqdan-ochiq buzilishini keltirib chiqarmoqda. Inson huquqlari standartlariga rioya etilishini ta'minlash va huquqbuzarlarni javobgarlikka tortish, xalqaro huquq doirasida muhim masalaligicha qolmoqda. Bundan tashqari, kiber urush, terrorizm, iqlim o'zgarishi va global sog'liqni saqlash inqirozi kabi yangi va murakkab muammolar paydo bo'ldi. Mavjud huquqiy baza, tezlikda rivojlanayotgan ushbu muammolarga moslashishda qiyinchiliklarga uchramoqda va bu ularni samarali hal qilish uchun maxsus huquqiy mexanizmlar va qoidalarga ehtiyoj tug'diryapti. Amalga oshirishda va

rioya etishdagi mavjud muammolar ham xalqaro huquq doirasida samarali ijro mexanizmlarining yo'qligidir. Xalqaro sudlar va tribunallar mavjud bo'lsa-da, ularning qarorlarini ijro etish, ayniqsa, qudratli davlatlar ishtirok etganda, qiyin bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, xalqaro huquqqa rioya qilmaslikni qanday hal qilish bo'yicha universal kelishuv mavjud emas, bu davlatlar xalqaro majburiyatlarni e'tiborsiz qoldirishi yoki faqatgina foydali jihatlariga itoat qilishi mumkin bo'lgan holatlarga olib kelmoqda. Shuningdek, xalqaro institutlarning noadekvatligi: Ba'zi xalqaro institutlarda global muammolarni samarali hal qilish uchun zarur vakolatlar, resurslar yoki ijro mexanizmlari yo'q. Ushbu institutlarni isloh qilish va mustahkamlash, xalqaro huquqni yanada samarali va tezkor faoliyati uchun ijobiy ta'sir qilar edi. Ushbu muammolarning ham albatta samarali yechimlarini topish orqali, xalqaro ommaviy huquqni yanada rivojlantirish mumkin. Misol uchun, Xalqaro institutlarni isloh qilish:

- Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Xalqaro Sud va mintaqaviy sudlar kabi mavjud xalqaro tashkilotlarni, ko'proq resurslar, ijro vakolatlari va boshqaruv vakolatlari bilan ta'minlash orqali mustahkamlash.

Majburiy ijro mexanizmlari:

- Xalqaro huquq normalarini tatbiq etishning yanada samarali mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish. Bunga sanksiyalar qo'llash, muvofiqlikni tekshirish organlarini yaratish yoki rioya qilmaslik uchun kuchliroq oqibatlarini belgilash kirishi mumkin.
- Muvofiqlikni rag'batlantirish va huquqbuzarliklarning oqibatlari orqali davlatlar tomonidan kengroq ishtirok etish va ularga rioya qilishni rag'batlantirish.

Inson huquqlariga murojaat qilish:

- Inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini, masalan, xalqaro inson huquqlari organlarining vakolatlarini kuchaytirish, ta'limni qo'llab-quvvatlash, xalqaro sudlar va tribunallar orqali inson huquqlarini buzganlarni javobgarlikka tortishni adolatli faoliyatini ta'minlash.

Rivojlanayotgan tahdidlarga moslashish:

- Kiber urush, iqlim o'zgarishi, terrorizm va global sog'liqni saqlash inqirozi kabi zamonaviy muammolarni hal qilish uchun maxsus huquqiy bazalarni ishlab chiqish.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish:

- Global muammolarni birgalikda hal qilish uchun davlatlar o'rtasidagi ko'p tomonlama va hamkorlikni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash. Bu umumiy maqsadlar va yechimlar bo'yicha konsensus yaratishni o'z ichiga oladi.
- Nizo va mojarolarni tinch yo'l bilan hal qilish uchun diplomatik tashabbuslar va muzokaralarni qo'llab-quvvatlash.
- Mojarolar avj olishining oldini olish uchun erta ogohlantirish tizimlarini ishlab chiqish.

Xalqaro ommaviy huquq yuz tutayotgan muammolar uchun adekvat yechimlarni topish va yo'lga qo'yish, ko'proq harakat va vaqtni talab qilishi shubhasiz.

Xulosa qilib aytganda, o'zining doimiy dolzarbligi va samaradorligini ta'minlash uchun xalqaro ommaviy huquq ushbu muammolarni hal qilishi va o'zgaruvchan global landshaftga moslashish uchun rivojlanishi kerak. Kuchli xalqaro institutlarni rivojlantirish, inson huquqlarini himoya qilish, yuzaga kelayotgan tahdidlarga moslashgan holda yechim topish, hamkorlikni rag'batlantirish va boshqa muhim choralar ana shu maqsadlarga erishish yo'lidagi muhim qadamlardir.

References:

1. Chauvet, C. (2017, August 11). International Law in Challenging Times. Retrieved February 26, 2018 from <https://chanelchauvet.com/2017/11/08/my-perspective-on-international-law-weekend/>
2. Cooper-Cunningham, D. (2015, December 14). Should Irregular Fighters Be Excluded From Legal Protections Such As POW Status? Retrieved March 29, 2018, from <http://www.e-ir.info/2015/12/14/should-irregular-fighters-be-excluded-from-legal-protections-such-as-powstatus/>
3. Creswell, J. W. (2012). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
4. Delbruck, J. (1993). A More Effective International Law or A "New World Law"? Some Aspects of the Development of International Law in a Changing International System. Indiana Law Journal, 68(3), 704-725.

